

Makale Türü/Article Type: *Araştırma/Research*

DOI:10.47105/nsb.904351

Atıf/Citation: Gülnar, B. & Acar, N. (2021). Salgın hastalıklar döneminde sosyal medyanın korku algısında meydana getirdiği değişimin incelenmesi: Covid-19. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 140-163.

Salgın Hastalıklar Döneminde Sosyal Medyanın Korku Algısında Meydana Getirdiği Değişimin İncelenmesi: Covid-19

^aBirol Gülnar, ^bNihal Acar¹

^aProf. Dr., Selçuk Üniversitesi, Türkiye

^bArş. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Türkiye

Öz

Sosyal medya platformları son yıllarda salgın hastalıklar sürecinde iletişim aracı olarak kullanılmasının yanında kullanıcıların, ruhsal ve fiziksel durumlarını etkileyen bir araç olarak da literatürde yer edinmeye başlamıştır. Geçmiş dönemlerde görülen EBOLA, SARS, MERS ve H₁N₁ gibi salgınlarda platformlar, kullanıcıları hem bilgilendirmiş hem de onların ruhsal/fiziki durumları üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkartmıştır. Bu araştırma Covid-19 sürecinde sosyal medya kullanımının korku algısına olan etkisini betimlemek üzere yarı yapılandırılmış veri toplama tekniği ile nitel desende ele alınmıştır. Sosyal medya ağları, geleneksel medyaya kıyasla katılımcıların korku algısını daha fazla etkilemiştir. Araştırmada, sosyal medya platformlarında yer alan Covid-19 paylaşımlarının, katılımcıların korku algılarını farklı düzeylerde tetiklediği saptanmıştır. Katılımcıların korkuları en çok; aile/sevdiklerini kaybetme ile kişisel/milli ekonomik kayıplar altında kümelenmiştir. Sosyal medya platformlarının çoğunlukla haber/bilgi fonksiyonunda avantaj; yalan haber/bilgi özelinde dezavantaj sağladığı saptanmıştır. Araştırmada katılımcıların daha çok sosyal medya platformlarının dezavantajlarına maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Sosyal medya platformların bu olumsuz etkilerine rağmen süreçte kullanıcıları, virüs hakkında bilinçlendirdiği de diğer bulgular arasında yer edinmiştir.

Anahtar Kelimeler: salgınlar, korku, sosyal medya, Covid-19, betimsel analiz

¹**Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Nihal Acar, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, nihalacar@cumhuriyet.edu.tr, Türkiye

Gönderim Tarihi/Received: 27.03.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 10.05.2021

Yayımlanma Tarihi/Published: 30.06.2021

Telif hakkı: © 2021 Gülnar & Acar. Bu lisans, yazarın orijinal yaratıcı olarak atfedilmesi ve yeniden kullanımın ticari olmayan amaçlarla, yani araştırma veya eğitim amaçlı kullanımla sınırlı olması koşuluyla, kullanıcıların makaleyi kullanmasına, çoğaltmasına, yaymasına veya görüntülemesine izin verir.

Copyright: © 2021 Gülnar & Acar. This licence permits users to use, reproduce, disseminate or display the article provided that the author is attributed as the original creator and that the reuse is restricted to non-commercial purposes i.e. research or educational use.

Examination of The Change Caused by Social Media in The Perception of Fear During the Period of Epidemics: Covid-19

Extended Summary

Social media platforms can be explained as a new, interactive, instant engagement type of interpersonal communication. Social media platforms are online community networks that offer messaging, photo, video, audio, sending/receiving files, and chat or discussion environments for users. It seems that social media platforms, whose use is increasing every day, are not just a channel for entertainment or leisure as of recent times. Social media platforms are currently used in many different areas, including social, cultural, economic and health fields. This diversity in the use of social media networks has also begun to attract attention in the field of health communication, especially in the era of pandemics.

The use of social media as a channel in epidemic communication happened for the first time with the H₁N₁ virus. In 2013, the H₇N₉ virus emerged in China, and in this outbreak, social media platforms played an important role in communicating with the masses. In China, official institutions transferred new information from social media networks, and the platforms also contribute to the accurate dissemination of information. Conscious use of social media during epidemic periods also occurred with the EBOLA outbreak. The World Health Organization, in particular, has emphasized that Twitter played a key role in the EBOLA outbreak. The corona virus, which appeared in China in the last month of 2019, has spread all over the world in a very short time and the physiological/psychological effects of the outbreak on humans have been investigated. Covid-19 was declared a global epidemic by the World Health Organization (WHO) on February 11, 2020. At the beginning of the Corona virus process, social media platforms were often used by both state officials, institutions and citizens.

Covid-19 has begun to affect societies both physically and psychologically. No definitive treatment for the virus has yet been found. Covid-19 is known as a disease that needs to be treated both physically and psychologically. As a starting point of the research, the psychological states of social media users in the Covid-19 process were examined in the perception of fear. Fear, defined as an emotion felt in the face of a real danger that threatens human life, was addressed in a qualitative pattern using a semi-structured data collection technique. In this study, which is a cross-sectional type of research, semi-structured interviews were conducted with seven people between 11.01.2021-15.01.2021. Participants were given their own time frame and sent an individual interview link. The participants' credentials were stored throughout and after the research. Participants are named from K1 to - K7. The study group consists of seven people, four women and three men.

In the study, themes were first created from raw data obtained at the end of the interviews. Themes are collected in four groups independent of each other. The first group is designed to reveal the advantages/disadvantages of platforms in epidemic periods; the second group is designed to reveal the impact of platforms on fear perception; the third group is designed to reveal the level at which traditional media and networks trigger fear perception in epidemic periods; and the fourth group is designed to reveal the role of platforms in pandemic periods.

In the research, the fact that the use of platforms is cheap, providing access to information at any time, providing up-to-date flow, continuous communication and ease of tracking by official sources have created an advantage for users. In the study, participants also noted that social media reveals disadvantages in the process, especially giving emphasis to false news. Participants stated that they did not believe the news without confirmation. In the study, it was found that participants were exposed to a feeling of fear as a result of the shares they saw on social media. The fear type of participants was clustered in two groups. The first group is the loss of family and loved ones, and the other is the idea that the country will deteriorate economically with unemployment. The study found that some of the participants were exposed to feelings of fear by other social media users. Three participants also left their followers or limited their platform usage time to prevent this. Not all participants in the study considered terminating their membership from social media platforms. The study found that all but one participant viewed social media as a sharper fear-building tool compared to traditional means of communication. Finally, it is emphasized that social media platforms create a very effective identity and raise users' awareness.

Keywords: outbreaks, fear, social media, Covid-19, descriptive analysis

Giriş

2007 yılında kullanımı yaygınlaşan sosyal medya platformlarının son dönemler itibari ile sadece eğlence ya da boş zamanları geçirme kanalı olmadığı görülmektedir. Sosyal medya platformları günümüzde ticaretten (Çalapkulu & Şimşek, 2018), sosyal sorumluluk projelerine (Uğurlu, 2018), turizme (Arat & Dursun, 2016) kadar pek çok farklı alanda kullanılmaktadır. Sosyal medya ağlarına atfedilen bu değer sağlık iletişimi alanında özellikle de salgın hastalıklar döneminde belirginleşmeye başlamıştır.

Yeni iletişim teknolojileri ile ortaya çıkan sosyal medya ağları -salgın hastalıklar gibi- risk iletişimi dönemlerinde olayların merkezinde yer almaktadır (Şenol & Avcı, 2020, s. 340). 31 Aralık 2019'da Çin'in Wuhan eyaletinde ortaya çıkan Covid-19 virüsü ile sosyal medya ağlarının salgın iletişiminde kullanımı katılımcılarda, fizyolojik ve psikolojik sorunlar ortaya çıkartmıştır. Bu sorunlar yapılan araştırmalar ile literatürde yer edinmiştir (Alaeddinoğlu & Rol, 2020; Fu, Cheng, Wong & Yip, 2013; Fung, Fu, Ying, Schaible, Hao, Chan & Tse, 2014; Kirman, 2020).

Sosyal medyada salgın iletişimi ilk olarak H₁N₁ virüsü ile başlamıştır. Gerçek kırılma ise EBOLA salgını ile yaşanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü, özellikle Twitter'in EBOLA dönemindeki rolünü incelemiş ve sosyal medya ağlarının toplumsal önemi bir kez daha ortaya çıkarılmıştır. 2019 yılının son ayında Çin'de ortaya çıkan Corona virüs ise çok kısa sürede tüm dünyaya yayılmış ve salgının insanlar üzerindeki fizyolojik/psikolojik etkileri araştırılmaya başlanmıştır. Oh ve diğerleri (2020) salgın hastalıklar döneminde sosyal medya platformlarının önemine vurgu yaparak; politikacılara bu platformlara daha fazla önem verme önerisinde bulunmuş, ağlarda iletişimin daha hızlı bir şekilde meydana geldiğini belirtmiştir.

Corona virüsün sosyal medya ağları ile olan etkileşimi de iletişim ve tıp disiplinlerinde incelenmiş, kısa sürede bir literatür oluşturulmaya çalışılmıştır. İlgili literatür incelendiğinde Covid-19 sürecinde sosyal medya ağları özelinde yapılan araştırmaların çoğunlukla; bilgi yayılımı (Lu, Bijie, Eun & Degui, 2020), platformların fonksiyonları (Denecke & Atigue, 2016), dezenformasyon (Depoux, Sam, Emilie, Preet Raman, Wilder & Heidi, 2020), yanlış habere maruz kalma (Gao, Pinpin, Yingnan, Hao, Yimeng, Suhong, Yi, Hua & Junming, 2020), platformların süreçteki avantaj/dezavantajları (Abdolia, & Nejadi, 2019) ile ağ kullanıcıların ruh durumlarına etkisi (Pavlova & Perkers, 2020), uyku davranışları değişikliği ile problemleri sosyal medya kullanımı (Hetkamp, Adam, Alexander, Benjamin, Hannah, Venia, Nora, Christoph, Martini & Maria, 2020) üzerinde kümelenildiği görülmektedir.

Bu çalışmada ise araştırmacılar, ilgili literatüre katkı sağlamak amacı ile salgın hastalıklar döneminde sosyal medya kullanımının korku algısı üzerindeki etkisini betimlemeyi amaçlamıştır. Buradan hareket ile 7 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmada katılımcıların, Covid-19 sürecindeki platform kullanımının, onlara sağladığı avantaj/dezavantajları, hangi korku türlerini tetiklediği, ağ kullanım davranışlarındaki durumları, geleneksel medya hakkındaki düşünceleri ile platformların süreçte bilinçlendirme hareketleri üzerindeki etkisi saptanmaya çalışılmıştır.

Korku Algısının Kavramsal Çerçevesi

Korku insan yaşamını tehdit eden gerçek bir tehlike karşısında hissedilen duygu olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2019, s. 117). Korku temelde iki şekilde ortaya çıkmaktadır. İlkinde duygusal bir reaksiyon diğ erinde ise fizyolojik belirtilerin bileşimi gözlemlenmektedir (Candan, 2019, s. 62).

İnsan, fiziksel ve ruhsal olarak bütünlüğüne zarar verebilme ihtimali olan her şeyi korku olarak algılamaktadır. Korku, daha önce yaşanmış olumsuz bir durumu yinelediği için kişi olabilecekleri kısmı olarak tahmin edebilmektedir. Kişi, bir olaya ya da nesneye karşı bir korku hissettiğinde bunlara karşı fizyolojik ve psikolojik tepkiler verebilmektedir. Mannoni, (1992, s. 9-15) korkunun psikolojik ve fizyolojik düzeylerini şu şekilde vurgulamıştır;

Psikolojik Düzey: Kişinin tehdit olarak algıladığı nesne veya zihinsel düşünceler ile karşılaştığı düzeydir. Kişi, bu düzeyde iki şekilde korku ile mücadele edebilmektedir. Ya olay, nesne ve zihninde kurduğu korku ile mücadele etmeye karar vermekte ya da tam tersine korku duyduğu kaynaktan kaçmayı tercih etmektedir. Kişinin her iki davranış durumunda da içinde bulunduğu korku durumunu sonlandırmaya çalıştığı görülmektedir.

Fizyolojik Düzey: Kişinin psikolojik olarak tanıdığı korkuya verdiği fiziki reaksiyondur. Kişi korkuyu algıladığında; terleme, titreme, kalp çarpması, gerilme, nabızda yükselme, ağız kuruluğu gibi fiziksel değişimlere maruz kalmaktadır.

Korku insan yaşamının her alanında farklı biçimlerde kendini gösterebilmektedir. İlk insanlar yağmur, kar, fırtına gibi doğal olaylardan korkarken, modern dönem insanları teknoloji ve değişimin getirdiği yeni süreç karşısında bu duyguyu yaşamaktadır (Dut, 2019, s. 61). Her insanın farklı ruh hali ve fizyolojik süreci olduğu düşünüldüğünde korku kavramına kesin sınırlar çizmenin mümkün olmadığı görülmektedir.

Günümüzde toplumsal, teknolojik ve bilimsel ilerlemeler yeni korkuların ortaya çıkmasına ya da yeniden nüksetmesine zemin hazırlamıştır (Dut, 2019, s. 61). Dünyada, salgın hastalıkların yayılması ile obsesif-kompulsif (sürekli tekrarlayan düşünce) bozukluğu tetiklenmiş (Işıklı, 2020); diğer insanlar ile iletişim kurmada yaşanan sorunlar ile iletişim korkusu (Şahin & Gülnar, 2016) ortaya çıkmış; internet tabanlı akıllı telefonlar, tabletler, dizüstü bilgisayarlardan uzak kalma korusu ile nomofobi (teknoloji bağlantısını kaybetme korkusu), netlessfobi (kişinin internetsiz kalmaktan duyduğu korku ve endişe) fomo (kaybetme korkusu) (Yıldırım & Nesimi, 2018) gibi yeni korkular belirginleşmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak hızla gelişen ve değişen dünyada daha farklı korkuların ortaya çıkabilme olasılığı yüksek görünmektedir.

İlk olarak 31 Aralık 2020 tarihinde Wuhan'da ortaya çıkan Corona virüs hastalığı ile SARS ve MERS'e benzer şekilde yeni bir toplumsal korku dönemi başlamıştır. Kişiler dünyada hızla artan vaka sayıları ile her an enfekte olabileceğini düşünmüştür. Corona virüs temelde korkunun iki düzeyinde de kendini göstermiştir. Kişiler süreçte ruhsal ve fizyolojik sorunlar yaşamaya başlamıştır (Chao, Xue, Tour, Haibo & Hall, 2020; Emiral, Çevik & Şuayip, 2020; Saha, John, Eric & Choudhury, 2020). Korkunun kişisel bir deneyim olmasına rağmen özellikle salgın dönemlerinde tüm dünyayı olumsuz etkileyebilecek bir güce sahip olduğu görülmüştür.

Covid-19'a Genel Bir Bakış

Corona virüsler insanlarda ilk olarak 1960'larda tespit edilmiştir (Özlu & Öztaş, 2020, s. 470). Covid-19; insandan insana bulaştığı bilinen 7. Corona virüs şekli olarak tanımlanmaktadır (Samancı, 2020, s. 6). Corona virüslerin 5. salgını SARS, 6. salgını ise MERS olarak bilinmektedir (Kutlu, 2020, s. 332). Çin'in Wuhan Eyaleti'nde 2019 yılının aralık ayında kökeni bilinmeyen vakalar tespit edilmeye başlanmış, 7 Ocak 2020 tarihi itibari ile insanlarda hiç görülmemiş olan yeni tip Corona virüs nedeni ile ortaya çıktığı anlaşılmıştır (İnce & Evcil, 2020, s. 237).

Literatür incelendiğinde nasıl ortaya çıktığına dair çeşitli görüşler bulunmaktadır (Gür, 2020; Yücel & Görmez, 2020). Wuhan Belediyesi Sağlık Komisyonu 17 Ocak 2020 tarihli "Yeni Bir Corona Virüsün Neden Olduğu Pnömoni Vakalarının Kümesi, Wuhan, Çin" raporunda Covid-19'un Çin'de bulunan bir hayvan pazarından insanlara bulaştığı ihtimali üzerinde durmaktadır. Diğer bir görüşte ise Corona virüsün yapay olarak üretilip, dünyaya bulaştırıldığı iddia edilmiştir (Şahin, 2020, s.74). Covid-19'un nasıl ortaya çıktığı hakkında kesin bir bilgi henüz ortaya çıkarılamamış olsa da Coronaviridae ailesi içinde yer alan Corona virüslerin damlacık yolu ile enfeksiyonu yaydığı belirlenmiştir (Yanartaş & Törün, 2020, s. 42).

Covid-19, 11 Şubat 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından küresel salgın olarak ilan edilmiştir (Aydın, 2020, s. 81). Vakalar sıklıkla Çin başta olmak üzere Japonya, Hong Kong, Tayvan, Makau, Güney Kore, Tayland, Amerika Birleşik Devletleri, Vietnam ve Singapur'da görülmeye başlamıştır (Özlu & Öztaş, 2020, s. 470). Dünya Sağlık Örgütü 10 Mart 2020'de hızla yayılan bu virüs için genel pandemi ilan etmiştir (Kutlu, 2020, s. 330). Salgın ilanından 1 gün sonra ise Türkiye'de ilk Corona vakası görülmüştür (Şenol & Bilsel, 2020, s. 536).

İlk olarak Milattan Önce (M.Ö.) 430'da ortaya çıktığı bilinen salgın hastalıklar insanlık tarihi boyunca dünyayı etkilemiştir (Özlu & Öztaş, 2020, s.470). Geçmişten günümüze toplumları en çok etkileyen salgın hastalıklar; çiçek, veba, sifiliz, dizanteri, kolera, tüberküloz, tifo, İspanyol gribi, Asya gribi, HIV/AIDS, EBOLA, SARS/MERS, kuş gribi, deli dana hastalığı, domuz gribi, ZIKA olarak sıralanabilmektedir (Şenol & Bilsel, 2020, s. 536). Ülkelerin sağlık sistemleri ve ekonomileri bu salgın hastalıklar ile ciddi mücadele vermiştir. Covid-19 diğer salgın hastalıklara benzer şekilde hayatı her yönden olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Vakaların yoğunluğuna bağlı olarak üniversiteler/okullar tatil edilmiş, esnek ve evden çalışmalar başlamış, ekonomik kayıplar ilk sinyallerini vermiştir. Covid-19 salgını toplumları sadece ekonomi ve sağlık açısından etkilememiş, tarihte görülen diğer salgınlarda olduğu gibi insanları ruhsal olarak da sarsıntıya uğratmıştır (Emiral vd., 2020, s. 138). Corona virüsün henüz kesin bir tedavisi bulunamamıştır (Uğuz & Eşkut, 2020, s. 17). Covid-19, hem fiziksel hem de psikolojik açıdan tedavi edilmesi gereken ciddi bir hastalık olarak literatürde yer edinmiştir (Emiral vd., 2020, s. 144).

Salgın Hastalıklar Döneminde Sosyal Medyanın Etkileri

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2020) pandemiye; yeni bir hastalığın normalde beklenenden daha fazla kişide, bölgede ya da toplulukta belirli zaman aralıklarında görülme olayı olarak tanımlamaktadır. Salgın

hastalıkların görülme sıklığında son 20 yılda beklenmedik bir artış olmuştur (Al-Sumiri Khaled, Khalifa, Bahkali, Metwally & Househ, 2017, s. 1).

İletişim teknolojilerinde görülen yeni gelişmeler sağlık sistemlerinde bazı yenilikler ve değişimler ortaya çıkartmıştır. Sosyal medya ağları halk sağlığında bir uyarıcı ve yönlendirici olarak kullanılmaya başlanmıştır (Denecke & Atique, 2016, s. 43). Son 11 yılda ortaya çıkan salgın hastalıklar, devletleri ve sağlık görevlilerinin de çalışma disipliniyi değiştirmiş, sosyal medya ağları; algılama, izleme, raporlama, uyarı sistemleri olarak kullanılmaya başlanmıştır (Al-Sumiri vd., 2017, s. 2).

We Are Social'ın 'Dijital 2020 Global Dijital Overwiev' isimli son raporunda dünyanın %49'unun aktif sosyal medya kullanıcısı olduğu görülmektedir. (Kemp, 2020, s. 8). Sosyal medya platformları her geçen gün artan kullanım dinamikleri ile ivme kazanmaya devam etmektedir. Salgın hastalıklarının da platformlarda yer alması ile tıbbi sosyal medya kavramı ortaya çıkmıştır. Denecke ve Atique (2016, s. 45) tıbbi sosyal medya kavramını; bir hastalık karşısında uzmanların ya da sıradan kullanıcıların deneyim ya da bilgisini başka kullanıcıları bilinçlendirmek ve bilgilendirmek için platformlarda paylaşarak kurduğu iletişim şekli olarak tanımlamaktadır. Sosyal medyanın bu amaçla kullanılması iletişim şekillerinin değişmesine neden olmuş, Facebook ve Twitter tıbbi sosyal medya aracı olarak kullanıcılar arasında popülerlik kazanmaya başlamıştır (Denecke & Atique, 2016, s. 45).

Platformların, salgın hastalıklar döneminde tıbbi sosyal medya olarak kullanılmasında ağların fiziki özelliklerinden beslendiği düşünülmektedir. Geleneksel iletişim araçlarından farklı olarak sosyal medya ağları kullanıcıya; çift taraflı etkileşim, kitlesel haberleşme, hız, güncelleme gibi alanlarda avantajlar sunmakta, kullanıcılar, hekimlere ya da devlet kurumlarında çalışan diğer görevliler ile kısa sürede iletişim kurabilmektedir. Araştırmanın çıkış noktası açısından ilgili literatür incelendiğinde salgın hastalıkların teknolojik gelişmeler ile sosyal medya ağlarında yer aldığı görülmektedir (Choi, Yoo, Noh & Park, 2017; Ding & Zhang, 2020; Freberg Michael & Veil, 2013).

H₁N₁ gribi sosyal medyada salgın hastalıklar özelinde yer alan ilk küresel pandemi olarak literatürde yer edinmiştir (Ding & Zhang, 2020, s. 80-92). H₁N₁ virüsü ilk ortaya çıktığında dünya, büyük bir korkuya maruz kalmış fakat aşı çalışmaları ile insanların tedirginlikleri giderilmeye başlanmıştır. H₁N₁ virüsü, dünyanın hemen hemen her yerinde görüldüğü için ülkeler arasında geniş çaplı iletişim ağının oluşturulması gerekli kılınmış, ana medyanın tek yönlü bilgi akışına karşın sosyal medya gibi çok kanallı iletişim platformları ile çift yönlü bilgi akışının güncel ve hızlı bir şekilde yürütülebileceği üzerinde uzlaşma sağlanmıştır (Ding & Zhang, 2020, s. 80). ABD Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanlığı, CCD iletişim şirketi ile iş birliği yaparak H₁N₁ virüsünde sosyal medyanın kullanıcılara bilgi vermesini sağlamaya çalışmıştır (Freberg vd., 2020, s. 180). CCD'nin tespitleri sonucunda ABD'li vatandaşların sosyal medya ağını H₁N₁ virüsü süresince;

- Virüsün engellemesine yönelik bilgi paylaşımı yaptıkları,
- H₁N₁ hakkında gerçek bilgiyi aradıkları,
- 7/24 ABD Ulusal İletişim Merkezi temsilcilerine virüs hakkında soru sordukları,
- Aile ve iş arkadaşlarına haber gönderdikleri,

- Halk sağlığı kütüphanelerine ait sosyal medya ağlarında bilgi aradıkları,
- Resmi paylaşımları takip ettikleri,
- Virüs ile ilgili olarak video paylaştıkları saptanmıştır (Freberg vd., 2020, s. 180).

ABD tarafından yapılan bu uygulama ile salgın dönemlerinde sosyal medya kullanıcıları, bilgilendirilmek istenmiştir. Bu durum ayrıca hem kullanıcılar hem de devlet yetkilileri arasında gerçek zamanlı iletişimin ortaya çıkmasını da sağlamıştır.

H₁N₁'in 2009 yılında görülmesinden 3 yıl sonra dünyada yeni bir pandemi ilan edilmiştir. 2012 yılında dünya ülkelerinin pek çoğunu etkileyen salgın hastalık MERS olmuştur. MERS, Corona virüslerin neden olduğu ve ölüm ile sonuçlanabilecek bir salgın türü olarak literatüre geçmiştir (Ahasan, Das, Chowdhury & Minnat, 2013, 156-159).

2012 yılında artan sosyal medya kullanıcı sayıları salgın hastalıkların, platformlarda daha fazla yer edinmesini sağlamıştır. Aynı şekilde salgın hastalıklar da özellikle Facebook ve Twitter'ın kullanıcı sayılarında küresel bir artışa olanak sağlamıştır (Choi vd., 2017, s. 423). H₁N₁ ile başlayan salgın bilgisine sosyal medya ağlarından erişim sağlama, MERS virüsünde de devam etmiştir. Choi ve diğerlerine (2017, s. 423) göre sosyal medya platformlarının salgın hastalıklar döneminde kaygı ve endişe gibi olumsuz ruh hallerini tetiklemesine rağmen tıbbi bilgiye ulaşma, yakın evre ile iletişim kurma, semptomlar hakkında bilgi edinme ve hastalığın yayılmasını nleme gibi olumlu yönlere de katkıda bulunduğunu bildirmiştir. Ayrıca Choi ve diğerleri (2017, s. 426- 427) daha fazla sosyal medya kullanan kişilerin risk algısının daha fazla olduğunu, bunun da salgın bilincine olumlu katkısını vurgulamıştır. Kullanıcılar sosyal medya ağlarından edindikleri bilgiler ile salgından nasıl korunacağını ya da neleri yapıp-yapmaması gerektiğini öğrenmiştir.

2013 yılında ise Çin'de H₇N₉ virüsü ortaya çıkmıştır. H₇N₉ virüsü, kuşlar arasında sıklıkla görülen fakat insanlara da yayılan bir enfeksiyon hastalığı olarak bilinmektedir (Keyvan & Yurdakul, 2016, s. 71). H₇N₉ virüsü MERS virüsünden 2 kat daha fazla sosyal medya ağlarında yer almış ve Çin'de bu kanallar aracılığı ile devlet kurumları-vatandaş arasında iletişim kurulmaya başlanmıştır (Fu vd., 2013, s. 409). H₇N₉ virüsü sırasında sosyal medyanın doğru bilgiyi verdiği, olumsuz fiziki davranışları engellediği, mevcut risk algısını kullanıcılara geleneksel medyaya göre daha iyi aktardığı ve salgın kapma riskini azalttığı da saptanmıştır (Chun & Fung, 2013, s. 31). Fu ve diğerlerine (2013, s. 409) göre resmî kurumlar sosyal medya ağlarından yeni bilgileri verdikleri için bu ağlar bilginin doğru bir şekilde yayılmasına da katkıda bulunmaktadır.

1976 yılında Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde ortaya çıkan, 2014 yılında ise birçok Afrika ülkesinde yayılan EBOLA, eskiden EBOLA hemorajik ateşi olarak bilinen virüsün devamı olarak tanımlanmaktadır (Thippeswamy, 2015, s. 7-14). EBOLA da diğer salgın hastalıklar gibi bir şekilde sosyal medya ağlarında yer edinmiştir. Fung ve diğerleri (2014, s. 2207) ise 2014 yılında ABD'de Twitter'da en çok EBOLA salgınının konuşulduğunu, bu platformun kullanıcılarda ruhsal sorunlar ortaya çıkarttığını belirtmiştir.

İlgili literatür incelemesi sonunda 2009 yılı itibari ile sosyal medya platformlarının salgın hastalıklar sırasında risk algısı, bilinçlendirme, resmi veri tabanı oluşturma ve kriz iletişimi için de kullanıldığı anlaşılmıştır. Oh ve diğerleri (2020, s. 1-10) salgın hastalıklar döneminde sosyal medya platformlarının kullanıcılar da duygusal maruz kalma durumu ortaya çıkarttığını diğer açıdan ise hastalığın yayılmasını önlemede etkin bir araç olduğunu belirtmektedir. Oh ve diğerlerine (2020, s. 7) göre bulaşıcı hastalıklar döneminde sosyal medya, kullanıcıların bilinçlenmesini sağlar iken kişilerde enfekte olma kaygısını artırmakta, öfke, aksiyete ve endişe gibi olumsuz duyguları da tetiklemektedir.

Son olarak ise Çin’de 31 Aralık 2019’da ortaya çıkan Corona virüs halk sağlığı ve geleceği için büyük bir tehdit oluşturmaya başlamıştır (Chao vd., 2020, s. 1). Corona virüs ile ilgili sosyal medya araştırmaları çeşitli yönleri ile farklı disiplinlerin literatüründe yer edinmiştir. Araştırmanın çıkış noktasından hareketle, ilgili literatürde yer alan araştırmalar ve bulguları bir alt başlıkta verilecektir.

Covid-19 Süresince Yapılan Sosyal Medya Araştırmalarına Yönelik Literatür İncelemesi

Literatürde yer alan önceki araştırmalarda açıklandığı üzere bilgi-iletişim teknolojilerinin kullanımı hem fiziki hem de psikolojik sonuçları olan bir süreç olarak bilinmektedir (Gülner, 2016, s. 136-143). Covid-19 ve sosyal medya kullanımına yönelik yapılan literatür incelemesindeki bulgularda da daha önceki araştırmalara benzer olarak salgının fizyolojik ve psikolojik sonuçlarının olduğu vurgulanmıştır.

Saha ve diğerleri (2020, s. 1-32) Covid-19 sürecinde sosyal medyanın psiko-sosyal etkilerini ortaya çıkartmak için 24 Mart-25 Mayıs 2020 tarihleri arasında Twitter kullanıcılarının hesaplarını inceleyerek içerik analizi yapmıştır. Araştırmada, kullanıcıların Twitter’i destek amaçlı kullandıkları, endişelerini açıkladıkları, pandemiyi önlemek için bilgi paylaştıkları saptanmıştır. Araştırmada kullanıcıların ruhsal durumlarında, önceki dönemlere göre bir değişiklik olup-olmadığı da ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Kullanıcıların Corona öncesi döneme kıyasla anksiyete, intihar düşüncesi, depresyon ve stres düzeylerinde artış olduğu görülmüştür.

Lin ve diğerleri (2020, s. 1-20) problemlili sosyal medya kullanıcılarının Covid-19 sürecindeki durumlarını incelemiştir. Araştırmada sorunlu sosyal medya kullanımının Corona sürecinde hem doğrudan hem de dolaylı olarak psikolojik sorunlar ile arasında anlamlı ilişkilerin olduğu vurgulanmıştır. Platformlarda yer alan Covid-19 paylaşımları sorunlu sosyal medya kullanıcılarının, uyku düzenini, ağlardan paylaşılan bilgileri yanlış anlama düzeylerini, enfekte olmaya yönelik korkularını belirginleştirmiştir.

Diğer bir araştırmada Depoux ve diğerleri (2020, s. 1-2) Covid-19 sürecinde sosyal medya ağlarının panik oluşturma üzerindeki etkisini ortaya çıkartmaya çalışmıştır. Araştırmacılar, sosyal medya ağlarında salgına yönelik yanlış bilgilerin çok hızlı bir şekilde yayıldığını, bu durumun ise Çin’e karşı ırkçılık ve protestolara neden olduğunu saptamıştır. Araştırmacılar, sosyal medya ağlarında salgın dönemleri de dahil olmak üzere kullanıcıların toplumları kin ve düşmanlığa sevk eden paylaşımlardan uzak durması gerektiğini önermiştir.

Mertens, Lotte, Duijndam, Saleminck, Elske, Engelhard ve diğerleri (2020, s. 1-8) ise araştırmalarında sosyal medyanın Corona virüs korkusunda bir yordayıcı olup-olmadığını saptamaya

çalışmıştır. 28 ülkeden 439 sosyal medya kullanıcısı ile yürütülen araştırmada katılımcıların süreçte bireysel ve toplumsal yaşamlarını olumsuz etkileyen pek çok yönde korku yaşadıkları saptanmıştır. Katılımcılar en çok sevdiklerini kaybetme (%46,22) korkusu hissetmiş, bunu sağlık hizmetlerinin çökmesi (%19,45) ile ekonominin bozulması (%18,08) korkusu izlemiştir.

Zhong ve diğerleri (2020, s. 1-10) Wuhan'da yaşayan 558 sosyal medya kullanıcısı ile yaptıkları araştırmada platformların süreçte çok fazla kullanılmasının ruhsal sorunlar ortaya çıkarttığını saptamıştır. Araştırmada sosyal medya ağlarının kullanıcılara bilgi desteği sağladığı, duygusal stres seviyelerini düşürdüğü, sağlık davranışlarında değişiklik (temizliğe dikkat etmek, bilinçli ilaç kullanmak, maske takmak gibi) sağladığı anlaşılmıştır. Son olarak ise süreçte aşırı sosyal medya kullanımının depresyon olasılığını artırdığı da belirtilmiştir.

Chao ve diğerlerinin (2020, s. 2-8) Çin'de 917 sosyal medya kullanıcısı ile yaptığı araştırmada platformların hem olumlu hem de olumsuz sonuçlarının olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada sosyal medya ağlarının bilgilendirici rolünün vurgulanmasının yanında salgın dönemlerinde platformların daha az kullanılmasının kişilerin ruh sağlığı için daha faydalı olacağı saptanmıştır. Ayrıca geleneksel medyanın süreçte olumsuz ruh hali üzerinde daha az etkili olduğu, sosyal medya platformlarının ise depresyon, kaygı ve stresi daha fazla tetiklediği saptanmıştır.

Şenol ve Avcı (2020, s. 52-57) ise salgın dönemlerinde sosyal medya ağlarının risk iletişiminde kullanımının arttığını, uluslararası kuruluşların yeni iletişim teknolojilerine uyum sağladığını belirtmektedir. Araştırmada (Şenol ve Avcı, 2020), risk iletişimi özelinde sosyal medya ağlarının en önemli sorununun yanlış bilinçlendirme olduğu buna rağmen platformların salgın dönemlerinde kritik öneminin bulunduğu da vurgulanmaktadır.

Yöntem

Kesitsel araştırma türünde ele alınan bu çalışmanın verileri nitel desen altında incelenmiştir. Kesitsel araştırmalarda, belirli bir zaman dilimini kapsayan, neden ve sonuç arasındaki ilişkiyi birlikte değerlendiren durum saptamaları amaçlanmaktadır. Nitel araştırmalarda açıklığa kavuşturulmak istenen olaylar, katılımcıların düşüncelerini yansıtmaktadır (Ekiz, 2013, s. 31). Nitel araştırmalardaki bu durum çalışmaların farklı renk ve dokuya sahip olmalarını sağlamaktadır (John, 2018, s. 42).

Çalışmada araştırmacılar yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanmıştır. Nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacıların kontrolünde yapılan bir veri toplama tekniği olarak bilinmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme formları bu yüzden esnekler (Altunay, Oral ve Yalçınkaya, 2014, s. 64). Tam yapılandırılmış görüşmenin sahip olduğu katılık ile yapılandırılmamış görüşmenin sahip olduğu açık uçlu olma durumu farklılık göstermektedir.

Çalışma Grubu

Araştırma, amaçlı örnekleme yöntemi kapsamında yedi kişi ile yürütülmüştür. Benzer yöntem ile gerçekleştirilen araştırmaların da 7 kişi ile gerçekleştirildiği bilinmektedir (Yıkılmış ve Pınar, 2005, s. 13). Bunun yanında aynı yöntem ile yapılan nitel araştırmalarda beş, sekiz on bir ya da daha fazla kişiden oluşan

çalışma gruplarının oluşturulduğu da görülmektedir (Altunay vd., 2014; Bahçeci & Yıldız, 2016; Türkoğlu, 2018; Yılmaz, 2011).

Araştırmada amaçlı örnekleme türlerinde ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, derinlemesine araştırma yapabilmek için çalışmanın çıkış noktası bağlamında bilgi açısından zengin durumların seçilmesi olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2012, s. 12). Maksatlı örnekleme olarak da bilinen amaçlı örneklemede örneği oluşturacak gruplar, evreni en iyi temsil edebilecek ve soruları cevapsız bırakmayacağı düşünülen birimlerden seçilmelidir (Büyüköztürk, 2012, s. 12). Çalışma grubu buradan hareket ile uygun bulunan yedi kişiden oluşturulmuştur. Amaçlı örnekleminin yöntemlerinden birisi olan ölçüt örnekleme ise örneklemin, araştırma sorularında belirlenen niteliklere sahip olan olay, durum ya da kişilerden oluşturulmasıdır (Yıldız, 2017, s. 436). Ölçüt örneklemede, çalışma grubu araştırmanın amacına göre oluşturulmaktadır.

Covid-19 salgınının kişileri enfekte etme oranı henüz düşüş göstermediği için örnekleme seçiminde sınırlılıklar ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak araştırmacılar, amaçlı örnekleme tekniğinde çalışmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada kullanılan veri toplama aracı, ilgili literatür taraması sonucunda araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış soru formu 4 bölüm olmak üzere 10 temel sorudan oluşmaktadır. Yarı yapılandırılmış soru formunun ilk kısmında katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, 2. kısmında sosyal medya platformlarının salgın hastalıklar dönemindeki avantaj/dezavantajları, 3. kısmında sosyal medya platformlarının korku algısı üzerindeki etkileri ve son kısmında ise sosyal medya platformlarının virüsün yayılımını engellemede kullanıcıları bilinçlendirme durumunu betimlemeyi amaçlayan sorular yer almaktadır. Yarı yapılandırılmış soru formunun 1. bölümünde 3; 2. bölümünde 2; 3. bölümünde 4; 4. bölümünde ise 1 soru yer almaktadır.

Yarı yapılandırılmış soru formu, katılımcıların net olarak anlayabileceği ve araştırmacılar tarafından onların düşüncelerini etkilemeyecek şekilde hazırlanmıştır. Araştırma için etik kurul kararı alınmıştır (21.12.2020 tarih ve 34 no'lu karar-Ek-1). İlgili literatür ışığında hazırlanmış sorular, katılımcılara uygulanmadan 10 gün önce 4 uzmanın değerlendirilmesine sunulmuş, sorularda ortaya çıkartılmak istenen amaca ne kadar uygun olduğu belirlenmek istenmiştir. Uzmanların tavsiyeleri sonucunda küçük düzeltmeler yapılmış, bir soru da formdan çıkarılmıştır. Diğer aşamada 2 katılımcı ile pilot görüşme gerçekleştirilmiş, soruların; anlaşılabilirliği, yansızlığı ve uygulanabilirliği doğrulanmaya çalışılmıştır. Son olarak ise araştırmanın iç geçerliliği uzman görüşleri, katılımcı teyidi ile oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın dış geçerliliğini sağlamak için de çalışmanın yöntem kısmını meydana getiren çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama aşaması, verilerin analizi ve bulguların yorumlanması araştırmacılar tarafından farklı zaman dilimlerinde kontrol edilmiştir. Araştırmada katılımcıların ses kayıtları ile yazılı şekilde de verdikleri soru formları orijinal hali ile saklanmış böylece dış güvenilirlik de artırılmıştır.

Verilerin Toplanması

Covid-19 nedeni ile verilerin toplanması ilk olarak maske, hijyen, mesafe önlemleri alınarak katılımcıların kendi istedikleri yer ve saatte olacak şekilde planlanmıştır. Görüşmelerin başlayacağı hafta

katılımcılardan ikisi Covid pozitif olmuştur. Araştırmacılar hem katılımcıların hem de kendilerinin sağlıklarını riske atmamak için görüşmeyi Google Meet ve Zoom programı üzerinden gerçekleştirmiş ve videoları depolamıştır.

Görüşmeler 11.01.2021-15.01.2021 tarihinde yapılmıştır. Her bir katılımcıya kendi istediği saat ve gün verilerek bireysel olarak görüşme linki gönderilmiştir. Görüşme öncesinde katılımcılara araştırmanın amacı bir kez daha anlatılmıştır. Ayrıca katılımcıların kimlik bilgilerinin araştırmada yer almayacağı bilgisi de tekrar vurgulanmıştır. Her bir katılımcı K₁'den başlamak üzere K₇'ye kadar kodlanmıştır. Görüşmelerin hepsi kayıt altına alınmış, katılımcıların sorulara yazılı olarak cevap vermeleri için Word dosyası elektronik ortamdan gönderilmiş, son olarak ise araştırmacılar online görüşmede not almıştır. Görüşmeler sonunda 3 ham veri birleştirilmiş ve video görüşmeleri ses dosyası haline dönüştürülerek deşifre edilmesi kolaylaştırılmıştır. Böylece katılımcıların aktardıkları düşünceler detayları ile verilmeye çalışılmış, veri kaybının önüne geçilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2006) göre betimsel analiz, önceden belirlenen bir çerçeveye bağlı kalarak verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve tanımlanan bulguların yorumlanmasıdır. Betimsel analiz, tarama modelinde gerçekleştirilen bir nitel araştırma desenidir (Selçuk, Palancı, Kandemir & Dündar, 2014, s. 437). Betimsel analizde aynı sorular farklı kişilere yöneltilmekte ve bir cevap havuzu oluşturularak veriler daha önceden belirlenen temalar altında toplanmaktadır. Bu araştırmaların görüşmelerinde gözlemlerden, ses, video ya da not gibi veri toplama araçlarından alıntılar verilmektedir.

Araştırmada ilk önce görüşmeler sonunda elde edilen ham verilerden temalar oluşturulmuştur. Betimsel araştırmaların ilk basamağında ham veriler başlıklar halinde özetlenmektedir. Temaların oluşturulmasında online görüşme kayıtları, araştırmacıların görüşme esnasındaki notları ile katılımcıların soru formuna verdikleri cevaplar bir araya getirilmiştir. Temalar birbirinden bağımsız olacak şekilde 4 grupta toplanmıştır. İlk grup, sosyal medya kullanımının salgın dönemlerindeki avantaj/dezavantajlarını; ikinci grup, sosyal medyanın korku algısına etkisini; üçüncü grup, geleneksel medya ile sosyal medyanın salgın hastalıklar döneminde korku algısını tetikleme düzeyi son ve dördüncü grup ise platformların salgın hastalık dönemindeki bilinçlendirme rolünü açıklamak üzere kodlanmıştır. Ham verilerin birleştirilip, deşifre edilmesi sonucunda ortaya çıkan tema ve kategoriler aşağıda tablo 1'de sıralanmıştır;

Tablo 1.*Ham Verilerin Analizi Sonucu Ortaya Çıkan Tema ve Kategoriler*

1. Sosyal Medya Kullanımının Covid-19 Sürecinde Sağladığı Avantajlar
1.1. Anlık Bilgi Akışı
1.2. Düşük Maliyet
1.3. Birden Çok Kaynak
1.4. Resmi Kullanıcı Takibi
1.5. Güven
1.6. Eş Zamanlılık
1.7. Paylaşım/Haber
1.8. Hızlı Güncelleme
1.9. Sürekli İletişim Hali
2. Covid-19 Sürecinde Sosyal Medya Kullanımının Ortaya Çıkarttığı Dezavantajlar
2.1. Gizlilik İhlali
2.2. Güvensizlik
2.3. Ruh Halinde Dalgalanma
2.4. Bilgiye Ön Yargı
2.5. Yalan Haber/Bilgi
2.6. Aşırı Platform Kullanımı
2.7. Gerçek Hayattan Kopma/Uzaklaşma
3. Covid-19 Sürecinde Sosyal Medyada Görülen Paylaşımların Tetiklediği Korku Türleri
3.1. Sağlık Sisteminin Çökmesi
3.2. Kişisel ve Milli Ekonomik Kayıplar
3.3. Aile ve Sevdiklerini Kaybetmek
3.4. Kendisinin ve Yakınlarının Virüs Kapması
3.5. Ev Karantinasından Çıkamamak
3.6. Virüsü Yaymak
3.7. Gıda Malzemesi Temin Edememek
3.8. Sosyal Yaşamın Bozulması
3.9. Seyahat/Özgürlük Kısıtlaması
4. Covid-19 Sürecinde Sosyal Medyada Bir Başka Kullanıcı Tarafından Korku Hissine Maruz Bırakılma Durumu/Alınan Önlemler
5. Covid-19 Sürecinde Sosyal Medyada Maruz Kalınan Korku Nedeni ile Platformlardan Uzaklaşma Eğilimi
6. Geleneksel ve Sosyal Medyanın Korku Düzeyini Etkileme Durumu
7. Sosyal Medya Platformlarının Covid-19 Sürecinde Salgının Yayılımını Engellemesi

Tablo 1’de yer alan temalar ve kategorilerin oluşturulmasında ilk olarak katılımcıların ses kayıtları dinlenerek, deşifre edilmiş ve yaklaşık 10 sayfa metin elde edilmiştir. Ayrıca katılımcıların yarı yapılandırılmış soru formuna verdikleri yazılı cevaplar ve araştırmacıların görüşmelerdeki notları da eklenerek toplamda 30 sayfaya yakın ham veri elde edilmiştir. Araştırmacılar, ham verileri 7 temada toplamıştır. 1. temada katılımcıların Covid-19 sürecinde sosyal medya kullanımının sağladığı avantajlar; 2. temada katılımcıların Covid-19 sürecinde sosyal medya kullanımının ortaya çıkarttığı dezavantajlar; 3. temada Covid-19 sürecinde sosyal medyada görülen paylaşımların hangi korku türünü tetiklediği; 4. temada Covid-19 sürecinde sosyal medyada bir başka kullanıcı tarafından korku hissine maruz bırakılma durumu ile alınan önlemler; 5. temada Covid-19 sürecinde sosyal medyada maruz kalınan korku nedeni ile platformlardan uzaklaşma eğilimi; 6. temada geleneksel ve sosyal medyanın korku algısını etkileme düzeylerine ait görüşler; 7. temada ise sosyal medya platformlarının Covid-19 sürecinde salgının yayılımını engellemesindeki rolünün gücü belirlenmeye çalışılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bulgular kısmında katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen temalar alt başlıklar halinde sıralanmıştır.

Çalışma Grubunun Sosyo-Demografik Özelliklerine Ait Bilgiler

Araştırmada yer alan katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemek için onlara 3 farklı soru yöneltilmiştir. Katılımcıların cinsiyet, yaş ve meslek sorularına ilişkin cevapları tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Katılımcıların Sosyo-Demografik Bilgileri

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Meslek
K ₁	Erkek	27	Akademisyen
K ₂	Erkek	40	Kurum Müdürü
K ₃	Erkek	32	Türkçe Öğretmeni
K ₄	Kadın	44	Güvenlik Görevlisi
K ₅	Kadın	31	Sosyal Çalışmacı
K ₆	Kadın	31	Edebiyat Öğretmeni
K ₇	Kadın	33	Avukat

Tablo 2 incelendiğinde çalışma grubunun 4’ü kadın olmak üzere toplamda 7 kişiden oluştuğu gözlemlenmektedir. Katılımcıların yaşları 27 ile 44 aralığında değişmektedir. Çalışma grubunun yaş bazında aritmetik ortalaması (\bar{X}) 34 olarak hesaplanmıştır. Çalışma grubunun farklı meslek gruplarına ayrıştığı görülmektedir. Her bir katılımcının eğitim seviyesinin en az lisans düzeyinde olduğu anlaşılabilir. Beraber yüksek lisans ve doktora eğitimi gören katılımcılar da bulunmaktadır.

Sosyal Medya Kullanımının Covid-19 Sürecinde Sağladığı Avantajlar

Araştırmanın bu kategorisinde sosyal medya platformlarının Covid-19 sürecinde kullanıcılara sağladığı avantajlar belirlenmek istenmiştir. Covid-19 sürecinde sosyal medyanın, K₄, K₅ ve K₇’ye diğer katılımcılara kıyasla daha fazla avantaj sağladığı anlaşılmıştır. K₃ ise süreçte platformların sadece paylaşım/haber açısından kendisine avantaj sağladığını belirtmiştir. K₇ nin verdiği cevaplar; anlık bilgi akışı, resmi kullanıcı takibi, hızlı güncelleme ve sürekli iletişim hali ile kodlanmıştır. K₇ platformların süreçte sağladığı avantajları şu şekilde aktarmıştır;

Covid-19’un ülkemizde başladığı ilk günden bu yana sosyal medya ağlarını sıklıkla kullandım. Özellikle haber açısından kullanımım daha yoğun oldu. En çok Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca ile Bilim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Mehmet Ceylan’ı takip ettim. Sosyal medya ağları bana başka açılardan da avantaj sağladı. Güncelleme, televizyona göre daha sık ve hızlı. Sürekli sosyal medyaya bakarak anlık bilgi aldık. Ben süreci kesinlikle sosyal medyadan takip ettim.

K₃ ise;

Süreçte sosyal medya ağlarının sadece haber ve bilgi vermede çok iyi bir avantaj sağladığını aksine daha çok dezavantaj oluşturduğunu düşünüyorum, demiştir.

K₃’ün de cevaplarını haber ve bilgi olarak kodlamak mümkündür. K₃ hariç diğer katılımcıların genel olarak Covid-19 sürecinde sosyal medyanın sağladığı farklı avantajlardan memnun oldukları ve bundan dolayı da akışı platformlardan takip ettikleri anlaşılmıştır. Katılımcıların geneli ele alındığında ise sosyal medyanın bütün katılımcılara sağladığı avantajın; paylaşım/bilgi olduğu anlaşılmıştır.

Sosyal Medya Kullanımının Covid-19 Sürecinde Oluşturduğu Dezavantajlar

Araştırmanın bu kategorisinde sosyal medya platformlarının Covid-19 sürecinde kullanıcılar üzerinde oluşturduğu dezavantajlar, katılımcıların görüşleri doğrultusunda betimlenmeye çalışılmıştır. Görüşmelerde bütün katılımcıların süreçte sosyal medya platformlarının oluşturduğu dezavantajlara farklı şekillerde maruz kaldığı dikkat çekmiştir. K₆ sadece yalan haber/bilgi ve gerçek hayattan uzaklaşma açısından zarar gördüğünü belirtir iken K₅ sosyal medya platformlarının süreçte sağladığı avantajlar gibi birtakım dezavantajlar da ortaya çıkarttığını vurgulamıştır. K₅'in cevapları yanlış bilgi/haber olarak kodlanmıştır. K₅ düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır;

Sosyal medya hem doğru hem de yanlış bilgi veriyor. Sosyal medya, insanı doğru da yanlış da yönlendirebiliyor. Bilginin yanlış verilmesi, yalan haber yapılması özellikle dezavantaj. Sosyal medyada gördüğümüz her şeyin doğruluk garantisi yok.

K₃ ise sosyal medyanın süreçteki dezavantajlarına yönelik görüşlerini şu şekilde açıklamıştır;

Ben sosyal medyanın süreçte haber verme ve paylaşım dışında bir katkısının olduğunu düşünmüyorum. Aslında bunun da bir avantaj olduğunu düşünmüyorum çünkü sosyal medya normalden fazla bir korku üretti. Artı bir avantajdan bahsetmek doğru değil bilakis bence dezavantajları daha fazla... Yani haber verdi ama korku da ortaya çıkarttı. İlk vakalarda Twitter üzerinden çok fazla korku algısı oluşturuldu. Virüs acaba WhatsApp'tan bulaşır mı diye kendi kendime espri yaptım, sonra gördüm ki özellikle Twitter virüsü yaydı. Bunun dezavantaj olduğunu düşünüyorum. Bu paylaşımlar bilerek mi bilmeyerek mi yapıldı bilmiyorum ama süreçte sosyal medya yalan haber ve kullanıcıların ruh halinde değişim gibi olumsuz durumlar ortaya çıkarttı.

K₃ dışında kalan katılımcıların da görüşleri incelendiğinde hepsinin sosyal medya platformlarının yalan haber/bilgi konusunda dezavantaj ortaya çıkarttığını belirttikleri anlaşılmıştır. Buna bağlı olarak K₃ haricindeki bütün katılımcıların sosyal medyanın süreçteki dezavantajlarına yönelik kodlaması yalan haber/bilgi özelinde yapılmıştır. Bir kurumda müdür olarak görev yapan K₂ şunları vurgulamıştır;

Ben bilinçli bir sosyal medya kullanıcısıyım, teyit etmeden inanmıyorum bu yüzden de süreçte sosyal medyanın olumsuz bir baskısını hissetmedim.

Bunun yanında K₂ ve K₆ hariç diğer katılımcılar ruh hallerinde bir dalgalanma olduğunu da belirtmiştir.

Covid-19 Sürecinde Sosyal Medyada Görülen Paylaşımların Korku Türleri Üzerindeki Etkisi

Araştırmanın bu kategorisinde ise sosyal medya platformlarında görülen paylaşımlar sonucu katılımcıların hangi korku türlerinin belirginleşmeye başladığı da araştırılmak istenmiştir. K₁, K₂ ve K₇'de aile/sevdiklerini kaybetme; K₃'te virüsü yayma ve seyahat/özgürlüğü kısıtlanması; K₄'te ev karantinası, K₅'te sağlık sisteminin çökmesi ile kişisel/milli ekonomik kayıp korkusu oluşmuştur. K₇ sosyal medya platformlarında gördüğü paylaşımların sonucunda şu korkuya kapıldığını aktarmıştır;

Ben ve eşim avukatız. Büromuz var, çalışanlarımız var. Süreç ilk başladığında sosyal medyada aslı olmayan çok paylaşım/haber gördük. Bunlar bende ya büromuz kapanırsa korkusu oluşturdu ama bu hastalığın ne olduğu ve nasıl önlem alacağımız açıklandıktan sonra korkularım hafifledi.

K₁ de K₇ ile benzer şekilde işsiz kalabileceğini düşünmüş fakat süreçteki çözümler ile korku algısı seyrelemeye başlamıştır. Araştırmanın bu kısmında K₄'ün görüşleri dikkat çekici görünmektedir. Görüşmelerden kısa bir süre önce Covid pozitif olan K₄, sosyal medyada gördüğü paylaşımlar hakkında şu korku türünün oluştuğunu belirtmiştir.

Ben de hasta oldum. Sosyal medyada gördüğüm paylaşımlar bende ilk bakışta her açıdan bir korku meydana getirdi ama en çok ev karantinasında kalmaktan korkmuştum. Korkum başıma geldi. Şimdi ben ve iki oğlum karantinadayız. Aslında karantina da abartıldığı kadar kötü değil, biz evde güzel zaman geçiriyoruz.

Katılımcıların en çok kişisel/ekonomik milli kayıplar ile aile/sevdiklerini kaybetme korkusu yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca sosyal çalışmacı olan K₅ ülkede ekonomisinin çökmesi ile bireylerde doğrudan bütün korku türlerinin de yaşanabileceğini belirtmiştir. Yapılan görüşmeler sonunda bütün katılımcıların korku türleri; aile/sevdiklerini kaybetme, virüsü yayma, seyahat/özgürlük kısıtlaması, ev karantinası, sağlık sisteminin çökmesi ile kişisel/milli ekonomik kayıp korkusu olarak kodlanmıştır.

Covid-19 Sürecinde Bir Başka Kullanıcı Tarafından Korku Hissine Maruz Bırakılma Durumu ve Alınan Önlemler

Araştırmanın bu kategorisinde katılımcıların sosyal medya listelerinde yer alan ya da takip ettikleri kullanıcıların paylaşımları sonucu korku hissine maruz bırakılma durumları ile bunu engellemek için aldıkları önlemler incelenmiştir. Katılımcılardan K₃, K₅ ve K₆ süreçte diğer kullanıcılar tarafından korku hissine maruz bırakıldıklarını; K₁, K₂, K₅ ve K₇ ise bu durumun yaşanmasına izin vermediklerini belirtmiştir.

K₆ süreçte sosyal medya platformlarında korkuya nasıl maruz bırakıldığını şu şekilde aktarmıştır;

Kesinlikle başka kullanıcıların paylaşımları ile sosyal medyada korku hissine maruz kaldım. İlk başta neyin ne olduğunu bilmiyordum, her gördüğüm paylaşımından korkuyordum. Sonra süreç ilerledikçe sosyal medyanın olayları abarttığını düşünmeye başladım. Bu tarz paylaşım yaparak, beni korkutan sayfa ya da arkadaşlarımı takipten çıktım.

K₃ de K₆ ile benzer düşünceleri vurgulayarak artık hiçbir Covid-19 sayfasını takip etmediğini ve sosyal medya platformlarındaki akışlarda da bunu görmek istemediğini dile getirmiştir. K₁ ise sosyal medyada başka bir kullanıcı tarafından korkuya maruz kalmadığını şu şekilde aktarmıştır;

Sosyal mecradaki paylaşımlar ben de korku oluşturmadı. Gördüğüm her paylaşımı hemen doğru olarak kabul etmiyorum. Belki hatırlarsınız salgının ilk başında dünyaya şu görüntüler yayılmıştı; bir anda düşüp bayılan insanların görüntüleri ve bunlar hızla paylaşılmıştı. Bu da insanlarda panik havası oluşturmuştu. Ben bunları görünce ilk olarak yalan haber olduğuna inanmışım. Sonradan doğrulandı da ama sürecin ilk başından beri her gün Sağlık Bakanlığının açıklamalarını takip ettim, sadece rakamlar biraz korku oluşturdu.

Araştırmada K₃, K₅ ve K₆ bilinçli birer sosyal medya kullanıcısı olduklarını vurgulasa da başkalarının paylaşımları sonucunda korku hissine maruz kaldıklarını belirtmiştir.

Covid-19 Sürecinde Sosyal Medyada Maruz Kalınan Korku Nedeni ile Platformlardan Uzaklaşma Eğilimi

Araştırmada, katılımcılara, bir başka kullanıcı tarafından maruz bırakıldıkları korku sonucunda platformları kullanım niyetlerinde bir değişim olup-olmadığı sorulmuştur. Burada dikkat çekici olan korku algısına maruz bırakılan K₅ ve K₆'nın tutumlarıdır. K₅ ve K₆ sosyal medyada gördükleri Covid-19 paylaşımları ile korkuya maruz kalsa da platformlarından ne üyeliklerini silmeyi ne de dondurmaya düşünmediklerini belirtmiştir. K₃ ise Covid-19'dan önceki sürece kıyasla platformları daha az kullanmaya yöneldiğini ve bu durumun tetikleyicisi olarak da salgına ait görüntü ve haberlerin etkili olduğunu belirtmiştir.

K₁ ve K₇ ise sürecin başından beri sosyal medya ağlarını daha çok kullanmaya başladıklarını vurgulamıştır. Son olarak K₃ ve K₄'ün ise sosyal medya platform kullanımına yönelik düşüncelerinde özel

olarak bu sürecin etkili olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri Covid-19 sürecinde platformlarda maruz kaldıkları korku nedeni ile sosyal medyadan uzaklaşmayı düşünmediğini belirtmiştir.

Geleneksel ve Sosyal Medyanın Korku Düzeyini Etkileme Düzeyi

Araştırmada katılımcılara, Covid-19 süresince korku düzeyini etkilemede geleneksel iletişim araçlarının mı yoksa sosyal medya platformlarının mı daha etkin olduğu sorusu yönlendirilmiştir. Araştırmacıardan K₇ hariç, bu konuda sosyal medya platformlarının, korku düzeyini daha fazla etkilediğini belirtmiştir. Araştırmanın bu kısmında K₁, K₅ ve K₇'nin cevapları dikkat çekici olmuştur. Akademisyen olan K₁ sosyal medyanın korku düzeyini etkilemesindeki rolüne ilişkin şu görüşleri ifade etmiştir;

Aslında bu sorunun cevabı 2 yönlü. Geleneksel medya üzerinden aktarılan bilgilerin belirli bir süzgeçten geçtiğini konuşursak, izleyiciyi korkuya sürüklemeyen bir ortam olduğu söylenebilmektedir. Sosyal medya ile ise bilginin yayılımındaki hız önem kazanmış öte tarafta ise yanlış bilgi de hızla paylaşılmıştır. Ülkemizde kullanıcılara özellikle medya okur-yazarlığı, yeni medya kullanımı ve sosyal medya kullanımı dersleri verilmelidir. Ben bu eksikliklerden dolayı sosyal medyanın Covid-19 sürecinde korku düzeyini daha fazla etkilediğini düşünmekteyim.

Sosyal çalışmacı olan K₅ ise Covid-19 sürecinde hangi iletişim araçlarının korku düzeyini ne ölçüde etkilediğini çocuklar üzerinden açıklamıştır;

Ben artık sosyal medyayı Covid-19 sürecinde daha az kullanıyorum. Sosyal medya bizi Covid-19'a alıstırdı çünkü akışta sürekli salgın paylaşımları var ve artık çoğu zaman bakmadan geçiyorum. Sosyal medya platformları insanların hayatlarının her yerinde var. Kontrolsüzlük ve denetimsizlik mevcut. Bizim kullandığımız bu platformları çocuklar da kullanmakta, onlar da erişim sağlamakta. Devletin kontrol ve denetim açısından bir şeyler yapması gerekmektedir.

K₇ ise bu soru hakkındaki görüşlerini şu şekilde aktarmıştır;

Her ikisini de kullanan biri olarak süreçte bence geleneksel medya daha fazla korku oluşturdu çünkü verileri resmi idi. Güncel olduğu için ona daha çok itibar ettim. Sosyal medyada gördük, Covid-19 salgınına ait olmayan gerçek dışı fotoğrafları paylaştı kullanıcılar. Ben bilinçli bir kullanıcı olduğum için bunlara inanmadım. Bunlardan dolayı bence geleneksel iletişim araçları korku düzeyinin üzerinde daha etkili, televizyon ya da radyo insanların korkusunu daha çok artırmakta.

Covid-19 Salgınına Engellemede Sosyal Medya Platformlarının Etkisi

Araştırmanın son sorusunda ise sosyal medya platformlarının salgının yayılımını engelleme üzerindeki etkisi ortaya çıkarılmak istenmiştir. Katılımcıların hepsi platformların süreçte virüsün bulaş yollarının öğrenilmesi, maske, mesafe, hijyen ve 14 kural açısından kullanıcılar üzerinde olumlu etkisinin olduğunu belirtmiştir. Araştırmanın bu kısmında K₁'in görüşleri dikkat çekici olmuştur. K₁;

Aslında bu o kadar güçlü bir durumdu ki Sağlık Bakanı Fahrettin Koca da açıklamalarını sosyal medya üzerinden yaptı. Türkiye'nin sosyal medyayı kullanması, haberleşme için kullanılması önemli bir yere geldi. Birçok devlet yetkilisi de aynı şekilde platformlardan açıklamalar yaptı. Sosyal medya platformları kişisel teması azalttı eğer basın açıklamaları fiziki olarak gerçekleştirilseydi temas daha fazla olurdu bu da yayılımı artırabilirdi.

K₄, sosyal medya platformlarındaki paylaşım ve açıklamalar sonunda 14 kuralı öğrendiğini, K₇ ise özellikle sanatçıların paylaşımlarının kendisini bilinçlendirdiğini vurgulamıştır. Bütün katılımcılar Covid-19 sürecinde platformların virüs yayılımını engellemede kendilerini bilinçlendirdiğini belirtmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Kesitsel araştırma deseninde (11 Kasım 2020-20 Ocak 2021) inşa edilen araştırmada, Covid-19 sürecinde sosyal medya platformlarının korku algısına olan etkisi betimlenmek istenmiştir. Bu açıdan araştırmada kullanıcıların, salgın dönemlerinde platformlar ile olan etkileşimleri ruhsal iyilik halleri açısından neden-sonuç ilişkisi içinde incelenmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlar, yukarı kısımda verilen araştırma sorularını takip edecek şekilde aşağıda sıralanmıştır.

Araştırmada, sosyal medya ağlarının Covid-19 sürecinde kullanıcılara bir dizi avantaj sağladığı saptanmıştır. Platformların kullanımının ucuz ücretli olması, her an bilgiye erişim sağlanması, güncel akışın verilmesi, sürekli iletişim hali ve resmi kaynaklardaki takip kolaylığının kullanıcılara çekici geldiği anlaşılmıştır. Sosyal medyanın süreçte sağladığı en büyük avantaj haber/bilgi verme olmuştur. Bütün katılımcıların, sosyal medya platformlarının haber ve bilgi vermede çok iyi performans sergilediği üzerinde uzlaştığı ortaya çıkmıştır. Katılımcıların hepsi de sürecin ilk başlarında platformları daha çok kullanırken, zamanla Covid-19'a alıştıklarını ve kullanım sıklıklarının normale döndüğünü belirtmiştir. Ayrıca katılımcılar, sosyal medyada sürekli yer alan paylaşım ve haberlerin kendilerini Covid-19' a alıştırdığını vurgulamıştır. Bu durum Covid-19'un artık sosyal medyada rutin hayatın sıradanlaşmış bir gönderisi olarak kabul görmeye başladığını düşündürmektedir.

Araştırmada katılımcılar, süreçte sosyal medyanın kendilerinde dezavantajlar ortaya çıkarttığını da belirtmiştir. Araştırmacıların dşncleri doğrultusunda ilk göze çarpan dezavantajın yalan haber olduğu dikkat çekmektedir fakat katılımcıların hepsi bilinçli birer sosyal medya kullanıcısı olduğunu belirtmiş ve haberi ya da bilgiyi doğrulamadan inanmadığını da vurgulamıştır. Katılımcıların eğitim seviyelerinin yüksek olmasının bu durumda etkili olduğu düşünülmektedir. Öyle ki katılımcılardan bazıları özellikle üniversitelerde medya okur-yazarlığı ile sosyal medya kullanımına yönelik eğitimlerin verilmesinin gerektiğini önermiştir. Bazı katılımcılar ise bu derslerin verilmesi ile sosyal medya platformları bu gibi durumlarda korkutucu olmaktan çıkabilecektir. Yapılan görüşmelerde bazı katılımcılar ise yetişkinlerin olduğu gibi çocukların da bilinçlendirilmesi gerektiği ve devletin genel olarak sosyal medyaya özel yasal bir düzenleme yapmasının şart olduğunu savunmuştur. Bu soruya verilen görüşler altında saptanan başka bir çıkarım da ise sosyal medyanın salgın dönemlerinde kullanıcıların ruh hallerinde bozulma eğilimi başlattığı olmuştur. Katılımcılardan bazıları sosyal medyada gördükleri paylaşımların kendilerinin ruh hallerinde olumsuz etkiler bıraktığını belirtmiş ve ilerleyen süreçte artık platformları daha az kullanmaya başladıklarını vurgulamıştır. Bu durum genel iyilik halini etkileyen olumsuz bir faktör olarak değerlendirilmekte ve bazı katılımcıların nerileri tarafımızca da yinelenmektedir. Başka katılımcılar ise yine ilk dönemlerde sosyal medyada yer alan paylaşımların sosyal yaşamdan soyutlanmalarına neden olduğunu fakat zamanla bu duruma alıştıklarını açıklamıştır. Bu açıdan sosyal medya platformlarının süreçte ortaya çıkarttığı dezavantajların ağırlıklı olarak yalan haber, korku düzeyinde dalgalanma ve gerçek hayattan kopma üzerinde belirginleştiği söylenilmektedir. Katılımcıların bilinçli sosyal medya kullanıcıları olmalarına rağmen süreçte platformların dezavantajlarından etkilendiği saptanmıştır. Bu durumun sosyal medyanın virallik, denetimsizlik, kontrolsüzlük, zaman ve mekân sınırsızlığı gücünden

kaynaklandığı düşünülmektedir. Süreç boyunca tarafımızca da yapılan gözlemlerden elde ettiğimiz çıkarımlarımız da savımızı destekler niteliktedir. Araştırmada platformların dezavantajlarının, avantajlara kıyasla kullanıcılar üzerinde daha baskın olduğu da başka bir bulgu olarak saptanmıştır.

Araştırmada yer alan yedi katılımcının sosyal medyada gördükleri paylaşımlar sonucunda korku hissine maruz kaldıkları anlaşılmıştır. Korku algısının, tehlikenin varlığını hissedilen durumlarda ortaya çıktığı bilindiğinde katılımcıların hepsinde bu durumun sosyal medya ağları aracılığı ile tetiklendiği anlaşılmıştır. Çok kısa sürelerde geniş kitlelere ulaşarak kullanıcılar üzerinde çeşitli korku türleri ortaya çıkartan sosyal medya platformları, yalan haberin/bilginin en kolay yayıldığı kanal olarak bir kez daha gündeme gelmiştir. Diğer bir ifade ile sosyal medya platformları süreçte kullanıcıların korkularını ortaya çıkaran popüler bir araç olarak nitelik kazanmıştır. Buna ek olarak özellikle insanların korkularının daha fazla belirginleşmeye başladığı bu dönemlerde sosyal medya ağlarında denetimin olması düşüncesi bir kez daha ağırlık kazanmaya başlamıştır. Yapılan görüşmeler sonunda bütün katılımcıların 2 kodda ağırlıklı olarak korkuya maruz kaldıkları anlaşılmaktadır. Birinci kod; aile/sevilen kişilerin kaybedilmesi, diğer kod ise işsiz kalma ile ekonomik kayıplardır. Bunun yanında bazı katılımcılarda bu iki kodda yer alan korkuların yanında; virüsü yayma, seyahat/özgürlük kısıtlaması, ev karantinası, sağlık sisteminin çökmesi gibi korkuların da olduğu gözlemlenmiştir. Buradan hareket ile bütün katılımcıları süreçte sosyal medya ağlarında yer alan haber ya da paylaşımlar sonucunda korkuya maruz kaldığı vurgulanabilmektedir. Katılımcıların korkuları üzerinde en fazla etkili olan etkenin yalan haber olduğu anlaşılmış fakat resmî kurumlardan ve devlet yetkililerinden doğru bilgi aktarımı yapıldıkça korku düzeylerinde düşme meydana gelmiştir. Ayrıca ilerleyen süreçlerde vakaların azalması ile katılımcıların korkuları da azalmaya başlamıştır. Bu açıdan sosyal medyanın Covid-19 sürecinde katılımcılar üzerinde panik havası oluşturduğu açık bir şekilde vurgulanabilmektedir. Bu araştırmada; Saha ve diğerleri (2020, s. 1-32); Lin ve diğerleri (2020, s. 1-6); Depoux ve diğerleri (2020, s. 1-2); Mertens ve diğerleri (2020, s. 1-8); Zhong ve diğerleri (2020, s. 1-10); Chao ve diğerleri (2020, s. 2-8) elde ettikleri bulgular ile benzer sonuçlar ortaya çıkmış ve sosyal medya platformlarının salgın hastalıklar döneminde kullanıcılarda korku algısı oluşturduğu bir kez daha yinelenmiştir. Ayrıca salgın dönemlerinde sosyal medya ağlarının daha az kullanılmasının katılımcıların korkuları üzerinde daha az etkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın diğer bir sonucunda ise bazı katılımcıların diğer sosyal medya kullanıcıları tarafından süreçte korku hissine maruz bırakıldıkları saptanmıştır. Bu katılımcılar özellikle ilk dönemlerde bu baskının yoğun olduğunu fakat durum hakkında yetkililer tarafından bilimsel veriler aktarıldıkça etkilenme düzeylerinin düştüğünü belirtmiştir. Diğer bir başka katılımcılar da kullanıcı tarafından bırakıldıkları korku hissinden uzaklaşmak için takip ettikleri kişileri bırakmış ya da platform kullanım sürelerini sınırlamıştır. Bu açıdan kullanıcıların, birbirleri üzerinde olumsuz hisler oluşturduğu sonuç olarak da diğer kullanıcı ile iletişimi kesme eğilimi içine girdiği bariz bir şekilde söylenebilmektedir. Bazı katılımcılar ise korkuya maruz kalmamak için kişisel önlemlerini alarak, önce bilgiyi teyit ettiklerini ya da arkadaş listelerine bu tarz panik havası oluşturan kullanıcıları hiç eklemediklerini belirtmiştir. Ülkemizdeki sosyal medya kullanım oranları (%64) (Kemp, 2020, s. 40) düşünüldüğünde her bir kullanıcının, herhangi bir olayı yayan gazeteci

profilinde olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda sosyal medya platformlarında korku hissine maruz kalmamak için doğrulama sitelerinin varlığının çoğalmasa gerektiği araştırmanın bir çıktısı olarak önemle vurgulanmaktadır.

Araştırmada katılımcıların hepsi farklı korku algılarını yaşamış olsa da hiçbir katılımcı sosyal medya platformlarından üyeliğini sonlandırmayı ya da geçici olarak hesabını dondurmaya düşünmemiştir. Genel olarak 7 katılımcı da sürecin başında platformları daha çok kullandıklarını fakat vakalardaki düşüşe paralel olarak süre bazında bir eğilim olduğunu vurgulamıştır. Diğer bir deyiş ile sosyal medya kullanım süresini, virüsün verileri belirlemiştir. Virüsün nicel olarak artış sağladığı dönemlerde platform kullanımı sıklaştıkça, azalma olduğu dönemlerde de düşüş olmuştur. Buradan hareketle süreçte sosyal medya kullanım süresini virüsün bulaş gücünün etkilediği söylenebilmektedir.

Araştırmada bir katılımcı hariç diğer katılımcıların sosyal medyayı geleneksel iletişim araçlarına kıyasla daha keskin bir korku oluşturma aracı olarak görmesi de bir başka bulgu olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal medyada bulunmayan editöryal sürecin eksikliği bu aşamada kendisini göstermiştir. Ayrıca yine araştırmanın bu bölümünde vurgulandığı üzere sosyal medyanın fiziki özellikleri (hız, zaman-mekân sınırsızlığı, paylaşım, virallik) bu durumun yordayıcısı olmuştur. Bazı katılımcılar ise sosyal medya platformlarının özgür alanlar olarak devlet denetiminden uzak olması gerektiğini vurgulamış aksine bir denetim durumunda kullanıcıların iletişim özgürlüklerinin sınırlandırılmış olacağını belirtmiştir. Durum, salgın hastalıklar gibi küresel bir ölçekte sosyal medya özelinde değerlendirildiğin de gerçek olmayan veri ya da paylaşımların kullanıcıların ruh hallerinde değişimler ortaya çıkarttığı ve bir denetimin gerekli olduğu kendisini hissettirmektedir. Bu açıdan sosyal medya platformlarının geleneksel medyada olan katı kurallar gibi olmasa da denetlenebilecek mecralar olduğu düşüncesi tarafımızca belirginleşmeye başlamıştır. Ayrıca araştırmada yer alan katılımcıların hepsi sosyal medya platformlarının bu dönemde çok etkili bir kimlik oluşturarak, kullanıcıları bilinçlendirdiğini vurgulamıştır. Bu açıdan sosyal medyanın salgın dönemlerinde kaliteli bir bilinçlendirme platformu olduğu vurgusu da yapılabilmektedir.

Son olarak ise nitel desende ele alınan bu araştırmanın, nicel çalışmalar ile desteklenmesi ve örneklemin kütlesinin artırılması daha keskin bulguların varlığına duyulan gereksinim nedeni ile önerilmektedir. Salgın dönemlerinde sadece yetişkinlerin değil sosyal medya kullanan tüm bireylerin de (10-13 yaş aralığı gibi) araştırmaya dahil edilmesi sorunsallar hakkında daha fazla bilginin literatüre kazandırılacağını düşündürmektedir. Ayrıca geleneksel medyanın süreçte olumsuz ruh hali üzerinde daha az etkili olduğu, sosyal medya platformların ise depresyon, kaygı ve stresi daha fazla tetiklediği saptanmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Araştırmaya birinci yazar %60 oranında, ikinci yazar %40 oranında katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacılar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

- Abdolia, A.& Heidarnejadi S. M. (2020). Opportunities and challenges of social media in outbreaks: a concern for Covid-19. *Ethics, Medicine and Public Health*, 15, 1-2.
- Ahasan, N. M., Das A., Chowdhury, M. K. & Minnat, B. (2013). Middle East respiratory syndrome Coronavirus (Mers Cov): an emerging pathogen. *Medicine Journal*, 14, 156-163.
- Alaeddinoğlu, F. & Rol S. (2020). Covid-19 pandemisi ve turizm üzerindeki etkileri. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, 233-258.
- Al-Sumiri, K., Khalifa M., Bahkali S., Metwally A. & Househ M. (2017). The potential of social media and internet-based data in preventing and fighting infectious diseases: from internet to Twitter advances in microbiology. *Infectious Diseases and Public Health*. Switzerland.
- Altunay, E., Oral G. & Yalçınkaya M. (2014). Eğitim kurumlarında mobbing uygulamalarına ilişkin nitel bir araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 62-80.
- Arat, T. & Dursun G. (2016). Seyahat ve konaklama tercihi açısından sosyal paylaşım sitelerinin kullanımı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 19(41) Özel Sayısı, 111-128.
- Aydın, A. F. (2020). Post-truth dönemde sosyal medyada dezenformasyon: Covid-19 (Yeni Koronavirüs) pandemi süreci. *Asya Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(12), 76-90.
- Bahçeci, F. & Yıldız, E. (2016). Yetişkin eğitimindeki bireylerin öğrenme yönetim sistemleri hakkındaki görüşleri. *AUAD*, 2(1), 94-113
- Büyükoztürk, Ş. (2012). “Örnekleme Yöntemleri” <http://cv.ankara.edu.tr/duzenleme/kisisel/dosyalar/21082015162828.pdf>.
- Candan, F. (2019). *2010 Sonrası Amerikan korku sinemasında psikinalatik öğeler: Tekinsiz ve İğrenç* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ordu Üniversitesi, Ordu.
- Choi, D., H., Yoo W., Noh G., Y. & Park K. (2017). The impact of social media on risk perceptions during The Mers Outbreak in South Korea. *Computers in Human Behavior*, 72, 422-431.
- Chao, M., Xue D., Liu T., Yang H. & Hall B., J. (2020). Media use and acute psychological outcomes during Covid-19 outbreak in China. *Journal of Anxiety Disorders*. 74, 2-8.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. çev. Dr. Selçuk Beşir Demir ve Mesut Bütün. Siyasal Kitapevi.
- Çalapkulu, Ç. & Şimşek R. (2018). Sosyal medyanın reklam aracı olarak kullanılmasında Youtube: Sakarya Üniversitesi iletişim fakültesinde bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 269-278.
- Denecke, K. & Atique S. (2016). Social media and health crisis communication during epidemics. Abdul-Syed Shabbir, Elia Gabarron, Annie Y.S. Lau. (Ed). *Participatory Health Through Social Media in*, Academic Press.
- Depoux, A., Martin S., Karafillakis E., Preet R., Smith A. W.& Larson H. (2020). The pandemic of social media panic travels faster than The Covid-19 Outbreak. *Journal of Travel Medicine*. 27(3), 1-2.
- Ding, H. & Zhang J. (2020). Social media & participatory risk communication During H₁N₁. *China Media Research*, 6(4) 80-92.
- Dut, S. (2019). İslamiyet'teki Kötülük Anlayışı Bağlamında 2000 Sonrası Türk Korku Sinemasının Örnek Filmler Üzerinden İncelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- European Centre for Disease Prevention and Control. (2020). Cluster Of Pneumonia Cases Caused By A New Coronavirus, Wuhan, China. Rapid Risk Assessment Report. stockholm. <https://www.ecdc.europa.eu>

- Emiral, E., Çevik, A., Z. & Gülümser, Ş. (2020). Covid-19 pandemisi ve intihar. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 5(Covid-19 Özel Sayısı), 138-147.
- Ergin, D., Y. (1994). Örneklem türleri. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6, 91-106.
- Feng, L., S., Dong Z., J., Yan, R., U., Wu, X., O., Zhang L., M. & Jun, Z., Y. (2020). Psychological distress in the shadow of The Covid-19 Pandemic: preliminary development of an assessment scale. *Psychiatry Research*, 291, 113-202.
- Fu, K., Cheng Q, Wong P., & Yip P. (2013). Responses to a self-presented suicide attempt in social media. *Crisis: The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention*. 34(6), 406-412.
- Freberg, K., Palenchar M. & Veil S., R. (2013). Managing and sharing H₁N₁ crisis information using social media. *Bookmarking Services Public Relations Review*, 39, 178-184.
- Fung, I., C., H., Tse Z., Tsz H., Cheung C., N., Miu A. & Fu K., W. (2014). Ebola and the social media. *The Lancet*, 20(384), 2207-2208.
- Fung, I., C., H., Fu K., W., Ying Y., Schaible B., Hao Y., Chan C., H., C. & Tse Z., T., H. (2013). Chinese social media reaction to The Mers-Cov and Avian İnfluenza A(H₇N₉) Outbreaks. *Infectious Diseases of Poverty*, 2, 31.
- Gao, J., Zheng P., Jia Y., Chen H., Mao Y., Chen S., Wang Y., Fu H. & Dai J. (2020). Mental health problems and social media exposure during Covid-19 Outbreak. *Plos One*, 15(4), 1-10.
- Gülнар, B. (2016). Türkish University students loneliness degree and internet using *2nd International Conference on The Changing World and Social Research Presented Papers*, Barcelona: Spain, (pp. 136-143).
- Gür, H. (2020). Sars-Cov-2 ve neden olduğu Covid-19 bulaşıcı hastalığının biyocoğrafyası: Çin bir tesadüf mü?. *Bilim ve Ütopya*, 131, 61-64.
- Hetkamp, M., Schweda A., Bäuerle A., Weismüller B., Kohler H., Musche V., Dörrie N., Schöbel C., Teufel M. & Skoda E., M. (2020). Sleep disturbances, fear, and generalized anxiety during The Covid-19 shut down phase in Germany: relation to infection rates, deaths, and German stock index dax. *Sleep Medicine*. 75, 350-353.
- Işıklı, S. (2020). Covid-19 salgınının psikolojik sonuçları ve etkili başa çıkma yöntemleri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü*. orona.hacettepe.edu.tr/wp-content/uploads/2020/06/covid_19_psi_kolojik_sonuc_lari_basa_cikma_yontemleri.pdf
- İnce, F. & Evcil, F., Y. (2020). Covid-19'un Türkiye'deki ilk üç haftası. *SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 236-241.
- Kemp, S. (2020). Dijital in 2020. *We Are Social*. <https://wearesocial.com/digital-2020>
- Kemp, S. (2020). Dijital in 2020 Turkey. *We Are Social*. <https://datareportal.com/reports/digital-2020-turkey>
- Keyvan, E. & Yurdakul, Ö. (2016). Kuş Gribi ve insan sağlığı üzerine etkileri. *Lalahan Hayvancılık Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 56(2), 70-77.
- Kirman, F. (2020). Sosyal medyada salgın psikolojisi: algı, etki ve başa çıkma. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi*, 2, 11-44.
- Kutlu, R. (2020). Yeni Koronavirüs pandemisi ile ilgili öğrendiklerimiz, tanı ve tedavisindeki güncel yaklaşımlar ve Türkiye'deki durum. *TJFMPC*, 14(2), 329-344.
- Lin C., Y., Broström A., Griffiths M. D. & Pakpour A. H. (2020). Investigating mediated effects of fear of Covid-19 and Covid-19 misunderstanding in the association between problematic social media use, psychological distress, and insomnia. *Internet Interventions*, 21, 1-6.

- Mannoni, P. (1992). *Korku*. Işın Gürbüz (çev.). İletişim Yayınları.
- Mertens, G., Gerritsen L., Duijndam S., Saleminck E. & Engelhard I. M. (2020). Fear of The Coronavirus (Covid-19): predictors in an online study conducted in March 2020. *Journal Of Anxiety Disorders*, 74, 1-8.
- Oh, S., H., Lee, S., Y. & Han, C. (2020). The effects of social media use on preventive behaviors during infectious disease outbreaks: the mediating role of self-relevant emotions and public risk perception. *Health Communication*, 16, 1-10.
- Özlü, A. & Öztaş, D. (2020). Yeni Corona Pandemisi (Covid-19) ile mücadelede geçmişten ders çıkartmak. *Ankara Medical Journal*, 2, 468-481.
- Pavlova, A. & Perkers, P. (2020). Mental Health Discourse and Social Media: Which Mechanisms of Cultural Power Drive Discourse on Twitter. *Social Science & Medicine*, 263, 2-14.
- Saha, K., Torous J., Caine E. & Choudhury, M., D. (2020). Social media reveals psychosocial effects of The Covid-19 Pandemic. *Journal Medical Internet Research*, 22(11), 1-32.
- Samancı, M. (2020). Küresel bir salgın: Covid-19. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 6-11.
- Şahin, M. & Gülnar, B. (2016). İletişim korkusu ve internet kullanımı ilişkisi: Türkiye'deki üniversite öğrencileri arasında bir alan araştırması. *Selçuk İletişim Dergisi*, 9(2), 5- 26.
- Yıkılmış, A. & Sazak Pınar, E. (2016). İlköğretim okulu müdürlerinin kaynaştırmaya yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 7-22.
- Yılmaz, K. (2011). Social responsibility of education faculties and the lessons of community service practices: a qualitative study. *Journal of Theoretical Educational Science*, 4(2), 86-108.
- Türkoğlu, B. (2018). Farklı meslek çalışanı ebeveynlerin okul öncesi öğretmenlerine ilişkin görüşlerine nitel bir bakış. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 11(5), 100-124.

EK-1

Evrak Tarih ve Sayısı: 29.12.2020-499144

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-60263016-050.06.04-499144
Konu : Etik Kurul Kararı

29.12.2020

Sayın Arş.Gör. Nihal ACAR

İlgi : 09/12/2020 tarih ve 66046 sayılı dilekçeniz.

İlgi dilekçeniz ve ekleri, niversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulunca incelenmiştir. Kurulun 21/12/2020 tarih ve 17 no'lu toplantısında alınan 34 no'lu kararda; " **Karar 34:** niversitemizde görev yapan Arş. Gör. Nihal ACAR'ın 09/12/2020 tarih ve 66046 sayılı dilekçesi ekinde sunduğu; "Sosyal Medyanın Salgın Hastalıklar Döneminde Korku Algısına Etkisi: Covid-19" isimli araştırmanın etik olarak uygunluğu niversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı tarafından incelenmiş ve etik aÇıdan bir sakıncası olmadığı yönünde, Rektör olurluna sunulmak üzere oybirliği ile, Karar verildi" denilmekte olup, 21/12/2020 tarihli Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurul toplantısında alınan 34 no'lu karar, Rektörlük olurluna sunulmuş ve Rektör oluru alınmıştır.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof.Dr. Hilmi ATASEVEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BE845KFFP* Pin Kodu : 93412

Belge Takip Adresi : https://cbkapp1.cumhuriyet.edu.tr/enVision/validate_doc.aspx?

Adres : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Sivas
Telefon: 0 346 219 1010 Faks: 0 346 219 1138
e-Posta: hukuk@cumhuriyet.edu.tr Web: www.cumhuriyet.edu.tr
Kep Adresi: cumhuriyetuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Gamze ÇİFTÇİ
Unvanı: Sürekli İşçi

